

A hazai tűzrendészet fejlődésének szakaszai, különös tekintettel a megelőző tűzvédelem önálló szakterületté válásának folyamatára

The Stages of Development of the Hungarian Fire Regulation, with Particular Emphasis on the Process by Which Preventive Fire Protection Became a Distinct Field of Expertise

dr. Tóth Katalin Ilona
Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar,
Katasztrófavédelmi Intézet
E-mail: toth.katalin.ilona@uni-nke.hu
ORCID: 0009-0001-3646-4216

Absztrakt:

A tűzvédelem evolúciója szorosan leképezi a társadalmi-gazdasági formációk, az építéstechnológia és az ipari termelés fejlődéstörténetét. A tanulmány a magyarországi tűzrendészet történeti fejlődését tekinti át a Szent István-i korszak korai, lokális kezdeményezéseitől a centralizált katasztrófavédelmi struktúráig.

A tanulmány a hazai szakirodalom és jogszabályi környezet szisztematikus feldolgozásán alapul. A cikk kiemelten fókuszál a megelőző tűzvédelem (tűzmegelőzés) önálló mérnöki-hatósági szakterületté válására, bemutatva a reaktív oltási tevékenység proaktív, kockázatarányos tudománnyá alakulását. A szerző kronologikusan elemzi a legfontosabb jogszabályi mérföldköveket, a jogfejlődést hat fő, egymástól elkülönített korszakra bontva elemzi. A jogtörténeti áttekintés során alkalmazott periodizáció dogmatikai és intézménytörténeti kritériumokon alapul, a korszakhatárok kijelölését a hazai tűzrendészet szerkezeti és jogforrási struktúrájának alapvető változásai indokolták. A tűzrendészet több évszázados szakmai és intézménytörténeti fejlődési ívét végig követve a tanulmány rávilágít a megelőző tűzvédelem jelenkori kihívásaira és javaslatot tesz a jövőbeni proaktív, kockázatalapú mérnöki válaszok szükségességére is.

Kulcsszavak: tűzrendészet, megelőző tűzvédelem, tűzvédelmi igazgatás, jogtörténet, Országos Tűzvédelmi Szabályzat

Abstract:

The evolution of fire regulation closely mirrors the history of socio-economic formations, construction technology and industrial production. This study reviews the historical development of fire regulation in Hungary, from the early, local initiatives of the St Stephen era to the modern, centralised disaster management structure.

The study is based on a systematic analysis of the relevant Hungarian literature and the legal framework. The article focuses in particular on the emergence of preventive fire protection as a distinct field of engineering and regulatory expertise, illustrating the shift from reactive fire suppression to a proactive, risk-proportionate science. The author analyses the most important legislative milestones chronologically, breaking down the development of the law into six distinct periods. This historical overview periodises the law using dogmatic and institutional-historical criteria. Fundamental changes in the organisational structure and legal framework of the Hungarian fire service demarcated these periods. By tracing the development of fire regulation over several centuries, in both professional practice and institutional history, this study highlights the contemporary challenges facing preventive fire safety and recommends proactive, risk-based engineering solutions for the future.

Keywords: fire regulation/fire administration, preventive fire protection, fire safety governance, legal history, National Fire Safety Regulations

1. BEVEZETÉS

A tűz az emberiség történelmének legambivalensebb eleme: egyszerre az életet adó melegség, a civilizáció bölcsője és a pusztítás eszköze. Ez a tapasztalat tükröződik a Biblia lapjain is, ahol a tűz a transzcendenssel való találkozás legfőbb metaforája, végigkísérve az Isten és ember közötti kapcsolat minden területét.

A történelem során a tűz elleni védekezés évszázadokon át szinte kizárólag a már keletkezett tüzek lokalizálására és elfojtására – vagyis a reaktív, mentő tűzvédelemre – korlátozódott. A technológiai fejlődés, a rohamos urbanizáció és az energetikai rendszerek növekvő komplexitása azonban idővel kikényszerítette a hangsúlyok radikális áthelyeződését.

Mára a megelőző tűzvédelem messze túlmutat a klasszikus közigazgatási ellenőrzések sorozatán. Olyan komplex műszaki, jogi, építészeti és szervezési intézkedések rendszere ez, amely minimálisra csökkenti a tűz keletkezésének valószínűségét, szerkezetileg korlátozza a tűz és a füst terjedését, valamint garantálja a bent tartózkodók biztonságos menekülését és a tűzoltói beavatkozás alapvető feltételeit. A hazai tűzrendészet története éppen e komplexitás felismerésének, fokozatos jogi intézményesülésének és önálló mérnöki szakterületté válásának a folyamata. A reaktív, oltásközpontú múltból kiindulva a modern kor kihívásai egy proaktív, kockázatarányos mérnöki tervezési és szabályozási korszakot követelnek meg a szakmától.

2. MÓDSZEREK

A kutatás idősikját a hazai tűzrendészeti szabályozás sarokpontjai jelölik ki, így a vizsgálat horizontja az államalapítástól a jelenkorig terjed. Ezen belül a jogfejlődést hat fő, egymástól elkülönített korszakra bontva elemzi. A kutatás során a következő kereső kifejezések lettek használva: „tűzrendészet”, „tűzvédelem”, „megelőző tűzvédelem”, „önálló szakterület”. A kutatás módszere leíró-kronologikus jog- és intézménytörténeti szintézis, amely történeti jogszabályokra, online elérhető jogtárakra és válogatott magyar szakirodalomra épül. A keresés kiterjedt többek között a Magyar Tudományos Művek Tárára (MTMT), valamint szabad hozzáférésű jogszabálytárakra (pl. netjogtár, jogkódex). A keresés és forrásgyűjtés során külön hangsúlyt kapott, hogy minél relevánsabb tanulmányokat lehessen találni a tűzrendészet történetéről és annak jogtörténeti fejlődéséről. Szerepet kapott ezen munkák irodalomjegyzékeinek és hivatkozáslistáinak követése. A kutatási anyag és a bevont szakirodalom kiválasztása során szigorú minőségi és relevancia szempontok kerültek érvényesítésre: előnyt élveztek a tudományosan elismert vagy szakmailag kontrollált közlési fórumokon megjelent publikációk, valamint azok a munkák, amelyek a vizsgált témához közvetlenül kapcsolódnak. A kutatás során vizsgált jogszabályszövegek időállapota – a történeti jellegre való tekintettel – alapvetően a hivatalos közlönyállapotnak felelnek meg. A kutatás a felhasznált szakirodalmi és dokumentumalapú forrásokat szigorú módszertani hierarchia szerint kezeli, különválasztva az elsődleges és másodlagos forrásokat. A vizsgálat gerincét az elsődleges források alkotják, amelyek jelen kutatásban maguk a jogszabályszövegek, korabeli törvénytárak (például a Library Hungaricana), hivatalos közlönyök, valamint a tűzrendészeti szabályzatok eredeti dokumentumai. A módszertani prioritást ezek a források élvezik, hiszen a jogtörténeti fejlődés objektív tényeit ezek hordozzák. A másodlagos források – úgymint a témában megjelent hazai szakirodalom, tanulmányok és folyóiratcikkek – a hierarchiában alárendelt, de kiegészítő szerepet töltenek be. Ezeket a forrásokat elsősorban az elsődleges jogforrások kontextualizálására, a történeti háttér megértésére használta fel a tanulmány. A jogtörténeti ív áttekintése során alkalmazott periodizáció nem csupán kronologikus tagolás, hanem szigorú dogmatikai és intézménytörténeti kritériumokon alapul. A korszakhatárok kijelölését a hazai tűzrendészet szerkezeti és jogforrási struktúrájának alapvető változásai indokolták. A kutatás elsősorban a normatív jogszabályi szövegekre (törvények, rendeletek, szabályzatok) fókuszál. Nem terjed ki a jogalkalmazási gyakorlat teljes körű elemzésére, annak társadalmi és intézményi érvényesülésére.

3.1 A korai és feudális időszak (Szent Istvántól a XVIII. század végéig)

A szervezett magyar tűzvédelem gyökerei az államalapítás koráig nyúlnak vissza. Szent István király törvényei között találunk olyan rendelkezést, amely mentesítette a vasárnapi templomba járás alól a tűzőröket, elismerve a folyamatos készenlét közösségi fontosságát. „Ugyan a papok meg az ispánok hagyják meg, mindenfelé a falusbiráknak, hogy vasárnaponként az ő felszólításokra minden ember, nagyja és apraja, férfiak és asszonya, mind templomba menjen, kivéve azokat, akik a tűzhelyét őrzik.” [1] Szent István király törvényei szigorú büntetést róttak a szándékosan gyújtogatókra, amely szintén a tüzek megelőzését szolgálta. „Végeztük: hogy ha valaki más ember épületeit ellenségeskedésből felgyújtja, állassa helyre az épületeket, és valami házi eszköz odaégett, fizesse meg, és annakfeletten adjon tizenhat tinót, ki összevéve hatvan ezüst pénzt ér.” [2] Ezek voltak az első olyan jogszabályi előírások, amelyek a tűz keletkezésének megelőzését központosan szabályozták és azt a közösség felelősségeként határozták meg. A tűz elleni védekezés fontossága tehát már a magyar államiség legelső pillanatától kezdve jelen van a hazai jogtörténetben. A XII. századtól kezdve városi, illetve vármegyei szabályrendeletek éjjeli őrök kijelölésére és tevékenységére adtak utasítást. Az őrök kötelessége volt a tűzfigyelés, a tűzriadó elrendelése. A középkorra jellemző városiasodás – és az ezzel járó egyre gyakoribb tüzesetek – következtében szükségessé vált nagyobb hangsúlyt helyezni a tűzmegelőzésre, így a városi rendeletekben szabályozásra kerültek a házakra vonatkozó építési előírások, tűzoltóeszközök készenlétben tartása és a tűzoltás céljára víz biztosításának kötelezettsége is. A tűzoltás megszervezése, a tűzoltószerkek elkészítése, a tűz oltásában való aktív részvétel elsődlegesen – az 1872. évi megszüntetésükig – a települések iparosait tömörítő céhek felelőssége volt, akik ezt a feladatot helyi előírások szerint látták el. [3]

Szükséges megemlíteni a XVII. században megjelent diák-tűzoltóságok szerepét is a védekezésben, melyek közül a debreceni és a sárospataki kollégium emelkedett ki tevékenységével. A hallgatók kezdetben a kollégium tűzbiztonságára vigyáztak, később azonban a városban keletkezett tüzek oltásánál is komoly feladat hárult rájuk. A helyi tűzmegelőzési előírások közül példaként említendő, hogy Debrecenben 1556-ban elrendelték, hogy minden ház előtt egy-egy dézsa vizet kell tárolni. 1629-től tilos volt az éjjeli sütés-főzés, mosás, később a kis boltokban a tüzelés. Győrben pedig 1633-tól minden épület előtt 1-1 kád vizet kellett tárolni, két-két bőrvödörrel együtt. Sopron első ismert tűzvédelmi rendszabálya 1680-ból előírta, hogy elsőként a kőművesek, ácsok, kéményseprők, kovácsok közelíthették meg az égő házat, mások vödörket és vizet vittek az oltáshoz; később elrendelték a tűzhelyek negyedévenkénti vizsgálatát, előírták a világítás rendjét, valamint szabályozták a tűzgyújtás, a tűzifa tárolás rendjét. [4] Az államalapítás után tehát a tűzvédelemmel kapcsolatos szabályozás egyes, alapvető elemei már a Szent Istváni törvényekben, a többség viszont a középkori városi hatóságok helyi rendeleteiben jelentek meg. Ezek leglényegesebb elemei a tűzfigyelés, éjjeli őrök alkalmazása, tűz esetén a mozgósítás, építési szabályzatok, tűzoltásra kötelezettek feladatai, tűzoltás rendje, tűzoltószerkek tartása és büntető rendelkezések alkalmazásai voltak. III. Károly a tűzvészek megelőzéséről szóló 1723. évi CIX. törvénycikkében a királyi helytartótanács feladatává tette, hogy a megyék és városok megtegyék a tűzvészek megelőzéséhez szükséges óvintézkedéseket. Ez a rövid rendelkezés rendkívüli jelentőségű, hiszen ezzel a király létrehozta a tűz elleni védekezés központ szervezetét. [5] 1769-ben Mária Terézia uralkodása alatt született meg az a szabályozás, amely már a tűzőrök szolgálatát, a tüzeseti feladatok pontos elosztását, a vízkészlet és eszközök kötelező készenlétét, a kémények vizsgálatát, a tűzzel dolgozók műhelyeinek biztonságos elhelyezését és a tűzoltó kasszák létrehozását is előírta. Ennek hatására a vármegyék és városok – például Békés vármegye (1772) és Debrecen (1774) – saját részletes tűzrendeket adtak ki, amelyek már fejlett, szervezett megelőzési és tűzoltási rendszert hoztak létre a lakosság bevonásával és rendszeres tűzvédelmi oktatással. [6]

II. József 1788-ban kiadott tűzrendészeti pátense egy szigorú, központosított állami szabályozás volt, amely 56 paragrafusban, 4 fő témakör köré szervezte az előírásokat. A „kalapos király” ugyanis felismerte, hogy a helyi rendeletek szabályozási módszerei nem elég hatékonyak az akkori korra jellemző pusztító várostüzek elleni védekezésben. [7]

Az első témakör „a gyulladások megakadályozását és illetőleg a tűz támadásának előre akadályt vető módokat” tárgyalta. Tiltotta az épületek szorosan egymás mellé építését a tűz áttérjedésének megakadályozására. Korlátozta a veszélyes, gyúlékony építőanyagok használatát. Szabályozta a mezőgazdasági munkák (például cséplés, szalmavágás) tűzvédelmi szabályait. A második „a támadott tűznek hamarságos felfedezése”, amelyben a rendelet előírta az éjjeli tűzfigyelő strázsák és őrzáratok állítását, valamint kötelezte a lakosságot a gyors riasztási feladatok ellátására. A harmadik rész „a gyúlásnak gyors eloltásáról kiszabott rend” előírásait tartalmazta, meghatározva a lakosság és a korabeli szervezetek feladatait a tűz megfékezésékor. A negyedik rész pedig „az eloltott tűz ártalmas következményeinek megelőzésével, a tűz okának kipuhatolásával” foglalkozott. Vagyis rendelkezett a tűz utáni vizsgálatról, hogy az okok feltárásával megakadályozzák a hasonló esetek megismétlődését.

II. József 1788-as tűzrendészeti pátensétől egy hosszú, közel másfél évszázados fejlődési út vezetett az első önálló magyar tűzrendészeti törvényig, amely végül 1936-ban született meg.

3.2 A polgárosodás és az intézményesülés korszaka (1863–1936)

A XIX. század második felétől az iparosodás és a fából készült épületek sűrűsödése hatalmas tűzvészeket idézett elő. Gróf Széchenyi Ödön felismerte, hogy a céhek és a diák-tűzoltócsapatok (például a korábban említett debreceni kollégisták) ad-hoc rendszere már nem elégséges a hatékony védekezéshez. Nevéhez fűződik az első hivatásos tűzoltóság (Pest, 1870) megalapítása. [3] Ennek előzményeként, 1863-ban jött létre a Pesti Önkéntes Tűzoltóság, amelynek tagjai a gróf támogatásával váltak alkalmassá a tűzoltószolgálat ellátására (mászótoronyt állítottak fel számukra és az általa beszerzett két angol fecskendőn gyakorolták a szerelést). Az önkéntes tűzoltók tényleges szolgálata éjszakai szolgálatból állt (este 9-től reggel 5-ig), mivel tagjai nappal polgári foglalkozásukat űzték. Az önkéntes tűzoltósággal tehát nem lehetett ellátni folyamatos tűzoltói szolgálatot, ezért a gróf fizetett, hivatásos tűzoltóság létrehozását indítványozta. Ennek eredményeként 1870. február 1-jén felállt a 12 főből álló, első hivatásos csapat. Mindkét szervezetnek, az Önkéntes és a Hivatásos Tűzoltóságnak is gróf Széchenyi Ödön lett a főparancsnoka. Széchenyi, mint főparancsnok szinte minden tüzesetnél jelen volt és jelenlétével fokozott munkára buzdította a tűzoltókat. [8]

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség (M.O.T.Sz.) megalakításának eszméje Sopronból indult el, amely Rösch Frigyes nevéhez kötődik. Gróf Széchenyi Ödön felkarolta a kezdeményezést és az alakuló közgyűlést ugyanazon év, 1870. december 5-én tartották meg Pesten. Elnökének szintén a gróft választották. [8] A Szövetség alapítói az új szervezet céljait az alábbiakban fogalmazták meg: a tűzoltók érdekeinek képviselete a törvényhozással, a kormánnyal és a hatóságokkal szemben. Ezek felé a tűzoltók panaszainak, óhajainak és kívánságainak tolmácsolása. A tűzvédelem helyzetéről szóló statisztikai adatok gyűjtése, kezelése, időszakos jelentések készítése, azok közzététele. A tűzvédelem, a tűzoltás elméletének és gyakorlásának fejlesztése, ezek útjában álló akadályok elhárítása. A tűzoltók képzése. A szövetség egyben szellemi műhelyként is funkcionált és az egyik legfontosabb feladatának tekintette a tűzvédelem törvénybe iktatását. [3] Száz évvel a tűzrendészeti pátens megjelenése után a kormány még mindig nem törvénnyel, hanem egy átfogó rendelettel – a Belügyminiszternek az 1888. évi 53.888 számon az összes váregyei és városi törvényhatósághoz intézett körrendelete – szabályozta a területet. Megállapította, hogy "a tűzrendészet közigazgatási feladat, ami önkormányzati jogosultság, és e körben rendeletet alkotnak, a rendeletalkotásnál a M.O.T.Sz. központi választmányának véleményét is kikéri".

A rendelet két részre osztotta a tűzvédelmet, az első részt a megelőző tűzrendészetnek és az építési rendszabályoknak szentelte. A második rész a köz- és magán-tűzoltószerekről, valamint tűzoltói és mentői intézményről rendelkezett. [9] A tűzrendészetéről alkotott 53.888/1888. számú B. M. rendelet kiegészítéséről, módosításáról és végrehajtásáról szóló 230.000/1925. számú B. M. körrendelet preambuluma megállapította, hogy a hazai tűzvédelem hiányosságai elsősorban nem a jogszabályi háttér elégtelenségéből, hanem a helyi közigazgatási szervek mulasztásaiból adódnak, különösen a tűzoltóságok szervezése és fejlesztése terén. A jogszabály elsődleges célja így az 1888-as B.M. körrendeletben rögzített kötelezettségek hatékonyabb végrehajtása volt. Ezen belül szabályozta a hivatásos, önkéntes és köteles tűzoltóságok szervezését, a vármegyei tűzrendészeti felügyelői rendszert, a tűzoltótisztai képzést és a telefonos tűzjelzést. [10]

3.3 Az állami tűzrendészet és az első egységes törvény (1936–1945)

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség több évtizedes, jogalkotást előkészítő és szakmai-érdekképviselői tevékenysége képezte az 1936-ban megalkotásra kerülő, a tűzrendészet fejlesztéséről szóló törvénycikk dogmatikai alapjait. A közeledő második világháború elkerülhetlenné tette az ország védelmének, ezen belül a tűzrendészeti feladatoknak az integrálását a közigazgatásba. A modern hadviselés jelentette tűzkockázatok egy olyan centralizált, gyors reagálású és fegyelmezett rendészeti szervet követeltek meg, amely képes volt a fegyveres erővel és a légoltalmi szervekkel együttműködésben dolgozni. [4]

Az 1936-os kodifikációt megelőzően a tűzvédelmi szabályozás elsősorban helyi szabályozókban, autonóm rendeleteken, valamint belügyminiszteri körleveleken fogalmazódott meg. Ez a struktúra gátolta a jogegységet és a rendszerszintű hatékonyságot. Az 1936. évi X. törvénycikk – mint anyagi és eljárási jogi normákat egyaránt tartalmazó kerettörvény – részben feloldotta ezt a jogi partikularizmust. Nem csupán deklaratív jelleggel határozta meg a feladatokat, hanem megteremtett egy új, állami felügyelet alatt álló közigazgatási és szervezeti struktúrát. Ezáltal a tűzrendészet a klasszikus rendészeti jog önálló, kodifikált ágává vált. [11]

„1936. január 28-at lángbetűkkel jegyzik fel a magyar tűzrendészet történetében, mert ezen a napon terjesztette a képviselőház elé a magyar királyi belügyminiszter törvényjavaslatát a tűzrendészet fejlesztéséről” – írja a Tűzrendészeti Közlöny az 1936. évi 2. számában. [12]

A 1936. évi X. törvénycikk szabályozta a tűzvédelem felügyeletét, kötelezővé tette a hivatásos tűzoltóságok felállítását a nagyobb városokban és nevesítette a tűzrendészeti hatóság jogkörét. A törvénycikk legfőbb rendelkezései alapján minden törvényhatósági jogú és megyei város köteles volt állandó, hivatásos (díjazott) tűzoltóságot felállítani és fenntartani. A nagyközségekben és kisközségekben a lakosság lélekszáma alapján önkéntes vagy kötelező községi (köteles) tűzoltóságot kellett szervezni. Kötelezővé tette továbbá a jelentősebb ipari- és mezőgazdasági üzemek számára a saját, belső tűzvédelmi szervezet létrehozását.

A belügyminiszter a tűzrendészet felett a főfelügyeletet az országos tűzrendészeti felügyelő közreműködésével gyakorolta. Az ország területét tűzrendészeti kerületekre kellett felosztani; egy-egy kerület élén a kerületi tűzrendészeti felügyelő állt. A vármegye tűzrendészeti felügyeleti szerve a vármegyei, a járásé a járási tűzrendészeti felügyelő volt. Törvényhatósági jogú, illetőleg megyei városban a tűzrendészet felügyeletét pedig a hivatásos tűzoltóság főparancsnoka, illetőleg parancsnoka látta el. A magán-biztosítótársaságokat arra kötelezték, hogy a tűzkárbiztosítási bruttó díjbevételeik 1% és 2% közötti összegét fizessék be az államnak tűzrendészeti járulékként.

Az 1936-os törvénycikk az önkormányzati rendszerre alapozott. Kimondta, hogy a tűzrendészet közigazgatási feladat, a városok és vármegyék saját hatáskörben alkothattak helyi tűzrendészeti szabályrendeleteket is.

A tűzrendészeti ügyekben a következő hatóságok jártak el: elsőfokon nagy- és kisközségekben a főszolgabíró, megyei városokban a polgármester, törvényhatósági jogú városokban a polgármester által kijelölt tisztviselő, Budapesten a kerületi előjáró; másodfokon a törvényhatóság első tisztviselője; harmadfokon a belügyminiszter. Kimondta, hogy a tűzrendészetnek ebben a törvényben és az annak alapján kiadott rendeletben nem szabályozott kérdéseit a törvényhatóságok és a községek szabályrendelettel szabályozzák.

A törvény végrehajtására hozott, a m. kir. belügyminiszter 1936. évi 180.000. számú rendelete a tűzrendészet újabb szabályozásáról, a következőképpen határozza meg a tűzrendészet klasszikus hármas tagolását. [13]

A tűzrendészet célja: a) a tűz kitörésének lehető megelőzése (megelőző tűzrendészet); b) szervezett erővel a kitört tűz terjedésének megakadályozása, és a tűz eloltása (mentő tűzrendészet); c) a tűz oltása után a tűz okának megállapítása, és ennek eredménye alapján hasonló tüzeset megismétlődésének lehető kiküszöbölése (felderítő tűzrendészet).

Szabályozta a tűzrendészeti szakértő meghallgatásának feltételeit is. Tűzrendészeti, vagy tűzrendészeti vonatkozású ügyben döntés előtt az illetékes tűzrendészeti szakértőt mindig meg kellett hallgatni, illetőleg a helyszíni szemlére mindig meg kellett hívni. A tűzrendészeti szakértők az országos, kerületi, vármegyei és járási tűzrendészeti felügyelő, a tűzoltófőparancsnok (tűzoltóparancsnok), illetőleg a részéről ebből a célból kijelölt tűzoltótiszt voltak.

A tűzrendészeti hatóság hatásköreit a következőképpen fogalmazta meg a rendelet:

- a) működése területén figyelemmel kíséri az általános tűzrendészeti viszonyokat, és minden tekintetben gondoskodik a tűzveszély megelőzéséről,
- b) a tűzrendészet és a tűzoltói intézmény fejlesztése érdekében szükséges intézkedéseket megteszi, illetőleg ilyen intézkedések céljából javaslatot tesz,
- c) a tűzrendészetre vonatkozó jogszabályokban meghatározott engedélyezési ügyekben határoz,
- d) tűzveszélyes anyagok gyártásával, kezelésével, forgalomba hozatalával és szállításával foglalkozó gyár- és ipartelepeket, valamint más üzemeket (műhelyeket), úgyszintén az ilyen anyagok raktározására szolgáló helyiségeket, közlekedési vállalatokat és üzemeket (közforgalmú vasutak kivételével) legalább évenként ellenőrzi, és az észlelt hiányok megszüntetése érdekében szükséges óvóintézkedéseket saját hatáskörében megteszi, illetőleg az ipartörvény hatálya alá eső üzemek (ipari és kereskedelmi telepek) tekintetében az iparhatóság intézkedését kéri,
- e) a tűz eloltása után a tűzvizsgálatot 24 óra alatt megtartja és a vizsgálat eredménye alapján megfelelő intézkedéseket tesz,
- f) a működése területén előfordult tüzetesekektől származott tűzkárokról az érvényben levő rendelkezések szerint adatokat szolgáltat és évenként legalább egyszer ellenőrzi az arra kötelezett szervek adatszolgáltatási és statisztikai nyilvántartási tevékenységét,
- g) a tűzrendészetre vonatkozó jogszabályokat egyébként is végrehajtja, illetőleg azok végrehajtásáról gondoskodik.

A törvénycikk és a rendelet hivatkozott szakaszai tételesen szabályozták a tűzrendészeti hatóság hatáskörét, lefektetve egy hierarchikus igazgatási struktúra működési alapjait, középpontba helyezve egy mechanikus és rendszeres hatósági jelenlétet (például kötelező éves ellenőrzések rendszere).

3.4 A centralizáció és a szocializmus időszaka (1945–1989)

A II. világháború pusztításának következtében az ország addigra felépített tűzoltósági rendszere szinte teljesen megsemmisült. A tűzoltók közül sokan életüket veszítették, súlyosan megsebesültek vagy hadifogságba estek.

A tűzoltó felszereléseket is jelentős veszteségek érték, nagy részüket elhurcolták az országból, ennek következtében a tűz elleni védekezési képesség országszerte minimálisra csökkent. [3]

Ebben a helyzetben, 1945. november 16-án jelent meg az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak a tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10280/1945. (XI.13.) számú ME rendelete, amely előírta, hogy: „Az ország területén minden olyan tennivalót, amelyet valamely jogszabály a tűzoltóság feladatkörébe utal, az egységes magyar tűzoltóság tagjai látják el.” [14]

A rendelet hatályon kívül helyezte a tűzrendészet fejlesztéséről szóló 1936. évi X. törvénycikket, megszüntette az önkéntes tűzoltó testületeket, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetséget és a törvényhatósági tűzoltószövetségeket. A tűzoltóságnak addigi jellegük szerint történt elnevezése (hivatásos, önkéntes, köteles és magántűzoltóság) szintén megszűnt. A rendelet hatályba lépését követően minden község, továbbá minden megyei és törvényhatósági jogú város köteles volt tűzoltóságot fenntartani, a tűzoltóságok pedig a belügyminiszter főfelügyelete és ellenőrzése alá kerültek. A rendelet előírásai már előrevetítették a tűzoltóságok teljes körű államosításának lehetőségét.

A 271000/1946. (VII. 26.) számú BM rendelet, amely a tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10280/1945. ME rendelet végrehajtási rendelete volt, előírta az Országos Tűzoltó Főparancsnokság felállítását, a tűzrendészeti munka alapvető célját pedig a korábbi szabályozáshoz hasonlóan a megelőző-, a mentő- és felderítő tevékenységben határozta meg. [15]

Az 5.090/1948. (V.13.) számú kormányrendeletnek jelentős hatása volt a tűzrendészet szocialista típusú átalakítására, amely az állami tűzoltóság megalapítását és szervezeti felépítését szabályozta. Megszüntette a korábbi városi (fővárosi) tűzoltóságok szétagoltságát, önállóságát és a tűzrendészeti érdekeket figyelembe véve egyes üzemi tűzoltóságokat is állami tűzoltóegységekké szervezett át. Ezzel létrejött az egységes állami tűzoltóság, megteremtve azt a közös szervezeti alapot, amely lehetőséget nyújtott arra, hogy az a továbbiakban igazgatás szempontjából egységes (központi) irányítás alatt álljon. Az ország valamennyi tűzoltósága a belügyminiszter felügyelete és ellenőrzése alatt állt, a főparancsnoki tiszte pedig az országos tűzoltóparancsnok látta el. A tűzoltóságok tagjai katonai rendfokozatot kaptak, kiadták az új egyenruházati szabályzatot is, amely a szovjet típusú egyenruházatot vezette be. [16]

Az 1948-as kormányrendelet által kialakított állami rendszer továbbfejlesztéseként és jogi konszolidációjaként tekinthetünk az 1956. évi 13. törvényerejű rendeletre és a végrehajtására kiadott, a tűzoltóságról és a tűzrendészetről szóló 30/1956. (IX. 8.) MT rendeletre.

A törvényerejű rendelet által felállított tűzvédelmi hatósági rendszer megőrizte a tűzrendészet három pillére történő funkcionális tagozódását, vagyis a hatóság feladatköréit jogilag egyenrangúként kezelve, három jól elkülöníthető területre osztotta. Megelőző tűzrendészetre (az építkezések, üzemek, raktárak előzetes ellenőrzése és engedélyezése), mentő tűzrendészetre (a tényleges tűzoltás, életmentés és a készenléti szolgálat irányítása), valamint felderítő tűzrendészetre, tűzvizsgálatra (a tűzesetek utáni kötelező, hatósági jogkörben végzett okfeltáró vizsgálat a felelősség megállapítására). [17]

Egy szigorú, kétszintű hatósági hierarchiát írt elő és a tűzrendészeti hatósági jogkört közvetlenül és kizárólag az Állami Tűzoltóság szervei gyakorolhatták. Elsőfokú hatóságként területi szinten a járási székhelyeken működő alosztályparancsnokságok, a városi és budapesti kerületi alosztályparancsnokságok, valamint a kiemelt (önálló) üzemi alosztályparancsnokságok jártak el. Másodfokú hatóságként, fellebbezési fórumként és felügyeleti szervként a megyei (és a budapesti) osztályparancsnokságok jártak el.

A legfelsőbb felügyeletet, mint a teljes országos hálózat szakmai, irányítási és ellenőrzési jogkörrel rendelkező szerv a Belügyminisztérium (belügyminiszter) látta el. Az önkormányzati struktúra felszámolásán túl ez a rendelet zárta le a magyar tűzvédelem civil-egyesületi korszakát, és hozta létre azt a fegyelmezett, tisztán belügyi irányítású rendszert, amely kisebb módosításokkal egészen a rendszerváltozásig meghatározta a hazai tűzoltóság működését.

A 30/1956. (IX. 8.) MT rendelet a tűzvédelmi igazgatást modern alapokra helyezve, szigorú hatósági ellenőrzési rendszert vezetett be. A jogszabály egyik legfőbb újítása a közvetlen tűzveszély esetén alkalmazható azonnali üzemleállítási jog volt. Ezen túl a tűzrendészeti hatóság a tűzrendészeti jogszabályokban és határozatokban foglalt rendelkezések megszegése miatt szabálysértési eljárást folytathatott le. [18]

A szakmai és jogi hierarchia szempontjából az MT rendelet elválasztotta a hatósági kényszerítő jogkört a támogató, mérnöki-szakértői tevékenységtől. Azoknál a minisztériumoknál és országos hatáskörű szerveknél, amelyek felügyelete alatt üzemek működtek legalább egy, indokolt esetben két központi tűzrendészeti előadót kellett megbízni, a minisztériumok (országos hatáskörű szervek) alárendelt szerveinél a tűzrendészeti feladatok elvégzésével pedig szintén meg kellett bízni egy felelős személyt.

Az MT rendelet lefektette a modern értelemben vett, kötelező munkahelyi tűzvédelmi oktatás alapjait is. Először határozta meg rendszerszinten, hogy a dolgozókat fel kell készíteni a tűz megelőzésére és a tüzesetek kezelésére. Intézményesítette a társadalmi és vállalati összefogást a szocialista tervgazdaság időszakában, létrehozva a Tűzvédelmi Bizottságokat (vagy korabeli elnevezéssel tűzrendészeti bizottságokat). Ez a bekezdés jogilag azt a célt szolgálta, hogy a tűzmegelőzést kivegye a kizárólagos hatósági bürokráciából és helyi, üzemi, valamint tanácsai szinten társadalmassítsa a védelmet.

A tűzmegelőzés szabályozásának fejlődési folyamatában szükséges megemlíteni a 4/1957. (XI. 19.) BM rendelet, amely a Minisztertanács 30/1956. (IX. 8.) MT rendeletének végrehajtási szabályait tartalmazta. Ennek I. fejezete részletesen meghatározta a tűzrendészeti hatóságok szervezetét, hatásköreit és az illetékességi szabályokat. [19]

A rendelet jogilag is kimondta, hogy a megelőzés nem csupán elméleti kérdés, hanem a tűz keletkezésének elhárítására szolgáló kötelező, gyakorlati szabályrendszer és jogi kötelezettség. Lehetővé tette, hogy a hatóságok az általános irányelvek alapján egyes esetekre külön is előírassanak egyedi megelőző szabályokat. Továbbá kötelezővé tette az előírások alkalmazását nemcsak az új, hanem a már meglévő létesítményekre is, ami szintén újdonság volt a szabályozásban. A hatásköri és illetékességi szabályok körében rögzítette a területi illetékesség előírásait, vagyis azt, hogy a hatóságok a saját közigazgatási területükön jogosultak ellenőrizni, kötelezni és szankcionálni. Tisztázta a hatásköröket a kiemelt állami vállalatok, gyárak (ahol üzemi tűzrendészeti megbízottak működtek) és a lakóterületek ellenőrzése között. Felülbírálati jogot biztosított a felettes szerveknek arra vonatkozóan, hogy az alsóbb szintű hatóságok jogszabálysértő vagy szakmailag hibás döntéseit megváltoztassák, vagy megsemmisítsék. Megteremtette tehát azt a hatósági hátteret, amellyel a rendelet későbbi fejezeteiben található konkrét műszaki és gyakorlati tűzvédelmi előírásokat számon lehetett kérni a vállalatokon és a lakosságon. A rendelet újdonságot hozott abból a szempontból is, hogy a tűzrendészeti szakértői tevékenységet beépítette az államigazgatási eljárásokba és a hatósági munkába.

A tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 1973. évi 13. törvényerejű rendelet a tűzvédelem egyik átfogó kódexe lett. Ez a jogszabály váltotta fel a 1956. évi 13. törvényerejű rendeletet és modernizálta a tűzoltósági szervezetet a hetvenes évek gazdasági és ipari követelményeihez mérten. [20]

A rendelet az addigi szemléletnek megfelelően három egyenrangú pillérre helyezte a tűzvédelmi tevékenységet. Ezek voltak a tűzkárok megelőzése, a tüzek eloltása és a keletkezési körülmények vizsgálata (tűzvizsgálat).

Újításnak számított, hogy a tűzvédelemmel kapcsolatos feladatokat és az azért való felelősséget kiterjesztette, amikor kimondta, hogy a „tűzvédelmi feladatokat a tűzoltóság, továbbá feladatkörükben a költségvetési szervek, az állami vállalatok, a szövetkezetek, az egyéb gazdálkodó szervek, a társadalmi szervezetek és más jogi személyek - az állampolgárok közreműködésével - látják el.”

Az 1973. évi 13. törvényerejű rendelet végrehajtási rendelte, a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 4/1974. (VIII. 1.) BM rendelet a tűzmelegelőzés területén már konkrét létesítési és használati szabályokat is előírt, valamint országos szinten, egységes rendszerben kezelte az épületek tűzvédelmi kialakítását. [21]

Az anyagokat és épületeket szigorú kategóriákba sorolta (tűzveszélyességi osztályok), meghatározta az épületek kiürítési és menekülési szabályait, tartalmazta a tűztávolságok, a tűzgátló ajtók és falak beépítési kritériumait. A magyar tűzvédelmi jogalkotásban 1980-ban paradigmaváltás történt: a Belügyminisztérium megszüntette az addigi egységes szabályozási struktúrát. Ehelyett két, egymással szorosan összefüggő, ám funkcionálisan különálló jogszabályt vezetett be, amellyel intézményesen elválasztotta a hatósági-szervezeti kereteket a tisztán műszaki és létesítési normáktól.

Az egyik volt ezek közül a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 3/1980. (VIII. 30.) BM rendelet, amely szabályozta a jogi és államigazgatási kérdéseket, úgy, mint a tűzoltóság felépítését, a tűzvédelmi hatósági feladatokat, illetékességi és hatásköri szabályokat, az ellenőrzési és az eljárási előírásokat. [22] A másik az Országos Tűzvédelmi Szabályzat kiadásáról szóló 4/1980. (XI. 25.) BM rendelet, amely „a létesítmények, építmények létesítésére (kialakítására), valamint a létesítmények, építmények és az anyagok használatára vonatkozó tűzvédelmi rendelkezéseket állapítja meg.” Ez volt tehát az első, tisztán műszaki, létesítési és használati előírásokat tartalmazó jogszabálygyűjtemény. [23]

3.5 A rendszerváltástól a modern katasztrófavédelemig (1989–napjainkig)

A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény alapjaiban határozta meg a megelőzést, a tűzvizsgálatot és a hivatásos szervek feladatait. Itt már látható, hogy a szabályozást az új, demokratikus rendszerben a legmagasabb szintű, törvényi szintre emelték, és bár a jogszabály több módosításon esett át az elmúlt évtizedekben, a mai napig ez a törvény van hatályban. [24] Újításként kiemelendő, hogy a törvény a nevébe és feladatrendszerébe is beemelte a műszaki mentést, amellyel a tűzoltóság hivatalosan is a mai értelemben vett, komplex katasztrófaelhárító szervezetté vált. A törvény továbbá bevezette az objektív alapú, kötelezően kiszabandó tűzvédelmi bírságot, ami azt jelentette, hogy a hatóságnak nem kellett bizonyítania a szándékosságot; ha az általa megállapított hiányosság fennállt, a bírságot ki kellett szabni. A meg nem fizetett tűzvédelmi bírság pedig köztartozásnak, vagyis adók módjára behajtandó tartozásnak minősült. A törvény ezen kívül differenciált hatósági és szakhatósági jogköröket vezetett be, vagyis szétválasztotta, hogy a tűzoltóság mikor jár el önálló hatóságként, és mikor társhatóságként. Önálló tűzvédelmi hatóságként engedélyező, tiltó és korlátozó intézkedéseket tehetett, a tüzesettel kapcsolatban hatósági bizonyítványt adott ki, valamint a tűzvédelmi kötelezettségeiket megsértőkkel szemben tűzvédelmi bírságot szabott ki. Szakhatóságként más elsőfokú hatóságok (például az építésügyi hatóság) közigazgatási eljárásaiban vett részt. Meghatározott munkavállalói létszám vagy veszélyességi szint felett a gazdálkodó szervezetek számára kötelezővé tette a belső tűzvédelmi szabályzat elkészítését.

A jogalkotó a törvény felhatalmazása alapján szinte azonnal kiadta a következő generációs Országos Tűzvédelmi Szabályzatot, a 35/1996. (XII. 29.) BM rendeletet, amely felváltotta az 1980-as kódexet. [25] Ebből az időszakból kiemelendő még a tűzvédelmi szakértői és igazságügyi szakértői tevékenység szabályairól szóló 36/1997. (VI. 4.) BM rendelet, amely úgy szabályozta a névjegyzéken alapuló, ellenőrzött tűzvédelmi szakértői rendszert, hogy leválasztotta azt a hatósági állományról. [26]

A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szembeni 1999. évi LXXIV. törvény 2000. január elsején lépett hatályba. A törvény rögzítette, hogy a katasztrófák megelőzése és az ellenük való védekezés nemzeti ügy, a védekezés egységes irányítása pedig állami feladat. Létrehozta a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (BM OKF) intézményét, amely integrálta a korábban önálló szervekként működő BM Tűzoltóság Országos Parancsnokságát és a Polgári Védelmi Országos Parancsnokságát. [27]

A törvény a katasztrófavédelem irányítási és felelősségi rendjének érdekében újraszabályozta a védelmi igazgatás rendszerét, illetve kialakította a katasztrófavédelem központi, területi és helyi szerveit. A BM OKF a tűzoltó és polgári védelmi szakterületek műveleti integrációját hozta létre 3 főigazgató-helyettesi szervezettel, mint a Hatósági-, a Veszélyhelyzet Kezelési- és Gazdasági Főigazgató-helyettesi Szervezet. A szakmai főigazgató-helyettesi szervezetek biztosították a megelőzési és beavatkozási feladatok szakszerű irányítását és felügyeletét. A klasszikus megelőzési feladatok a Hatósági Főigazgató-helyettesi Szervezethez, míg a mentő-tűzvédelem, az ügyeleti rendszerek és a polgári védelmi feladatok zöme a veszélyhelyzet kezelési ágazathoz tartozott. A területi katasztrófavédelmi szervek a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok és a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság voltak. Az új hivatásos katasztrófavédelmi szerv a katasztrófák elleni védekezés elsődleges beavatkozója, a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok felett irányítási jogkört nem, csak felügyeleti jogkört gyakorolhatott. A területi katasztrófavédelmi igazgatóságok szervezeti felépítése (a megelőzési, mentésszervezési és a polgári veszélyhelyzet kezelési szakmai osztályaival) nem képezte le a BM OKF szervezeti felépítését, eltért attól, de funkcionálisan működőképesnek bizonyult. A helyi szervek a polgári védelmi kirendeltségek lettek, azok alárendeltségében pedig polgári védelmi irodák működtek. [28]

A tűzvédelmi igazgatás jelenkori történetének újabb reformját a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény hozta el, kijelölve a szervezet máig hatályos kereteit. Az integrált és egységes állami katasztrófavédelmi rendszer megalakításával párhuzamosan megszűnt a tűzoltóságok évtizedes önkormányzati modellje. [29] A reform legfőbb strukturális novuma a korábban részben autonóm módon működő védelmi ágak – a tűzvédelem, a polgári védelem és az iparbiztonság – BM OKF-be történő fúziója volt. Ezzel a jogalkotó megszüntette a feladat- és hatásköri tagoltságot, megteremtve egy komplex, veszélyhelyzetek kezelésére alkalmas, egységes irányítási centrumot. A 2012-es szervezeti integráció során a korábban települési önkormányzatok fenntartásában és irányítása alatt álló tűzoltóságok integrálódtak a hivatásos katasztrófavédelmi szerv állományába. Ezáltal a helyi befolyás megszűnt, a tűzoltóságok a központi hierarchia közvetlen végrehajtó szerveivé (helyi szervekké: katasztrófavédelmi kirendeltségek és hivatásos tűzoltó-parancsnokságok) váltak.

Strukturális és hatásköri szempontból a törvény egy teljesen új intézményi pillért, az iparbiztonsági hatósági hatáskört emelte be a katasztrófavédelem rendszerébe. Ezzel a hatóság közvetlen és kiterjedt ellenőrzési, engedélyezési és szankcionálási jogkört kapott a veszélyes üzemek, a veszélyes áruk szállítása (közúton, vasúton, vízen és légi úton), valamint a kritikus infrastruktúrák felett, teljessé téve a preventív rendészeti portfóliót.

A 2012-ben felállított egységes és integrált katasztrófavédelmi szervezet tűzvédelmi és iparbiztonsági hatásköreit is újraszabályozta az állam működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 2024. évi XXIX. törvény. A 2024. október elsejével hatályba lépett változások következtében a tűzvédelmi, valamint a veszélyes üzemekkel kapcsolatos hatósági és szakhatósági hatáskörök a katasztrófavédelem illetékes szerveitől a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokhoz kerültek.

A műszaki szabályozási környezet jelenkori fejlődése szempontjából szükségszerűen kiemelendő az 54/2014. (XII. 5.) BM rendelettel hatályba léptetett új Országos Tűzvédelmi Szabályzat. Ezen jogszabály szakított a korábbi, merev kodifikációs tradíciókkal, csökkentve a jogszabályi szövegtörzs terjedelmét és tudatosan felszámolva a szabályozás korábbi „szótár jellegét” – vagyis azt a struktúrát, amely egyazon normatív szabályozón belül, egymáshoz szorosan rendelve határozta meg a biztonsági követelményt és az annak kizárólagosan megfelelő műszaki megoldást. [30]

A reform alapját tehát a funkcionális követelmények és a technikai megoldások éles elválasztása képezte. Az OTSZ ugyanis kizárólag a kötelezően teljesítendő biztonsági szinteket, célokat és elveket rögzítette normatív jelleggel. Emellett a nem kötelező érvényű, rugalmas és rendszeresen frissülő módszertani gyűjteményként funkcionáló tűzvédelmi műszaki irányelvek (TvMI-k) nyújtottak a jogszabályi követelmények teljesítéséhez elismert műszaki megoldásokat.

Ez a megosztás új megközelítést hozott a mérnöki gyakorlatba. Feloldotta a korábbi dogmatikus korlátokat, lehetővé téve a tervezők számára a kreatív és szabad mérnöki gondolkodásra. Amennyiben a tervező el kíván térni a TvMI-ben rögzített megoldásoktól, a jogszabály keretein belül – megfelelő igazolás és egyenértékűség-bizonyítás mellett – saját, egyedi mérnöki megoldásokat is alkalmazhat.

A korábbi rendszer merevsége gátat szabott a technológiai fejlődésnek és az innovatív építészeti megoldásoknak, mivel a jogszabályi megfelelés elérése szinte kizárólag a leírt előírások mechanikus követését jelentette. Ezzel szemben a 2014-es szabályozási reform egy modern, kétszintű modellt vezetett be, amely elméleti és gyakorlati síkon is paradigmaváltást eredményezett.

3.6 Modern kihívások és jövőkép a 2020-as évek második felében

Az előzőekben ismertetett jogtörténeti áttekintés alapján megállapítható, hogy a tűz megelőzés differenciálódása és önálló diszciplínává válása nem egy öncélú bürokratikus folyamat volt, hanem a technológiai fejlődés egyenes következménye. A 2014-es OTSZ strukturális átalakítása nem tekinthető hibátlannak, különösen, ha a modern, teljesítmény-alapú tűzvédelmi tervezés (Performance-Based Design – PBD) szempontjából vizsgáljuk. Bár a szabályozás elvben teret enged a mérnöki szabadságnak, a gyakorlatban mégis megmaradt egyfajta hibrid, előíró-funkcionális logikánál. A valódi teljesítmény-alapú tervezés nem előre rögzített kategóriákból és merev számszaki határértékekből indul ki, hanem komplex, numerikus szimulációk és valószínűség-számítási módszerek segítségével határozza meg egy adott épület egyedi kockázati profilját. A jelenlegi hazai szabályozási és engedélyezési környezet – a TvMI-k dominanciája miatt – sokszor még mindig a leíró jellegű megoldások felé tereli a piacot, és korlátozottan képes integrálni a tiszta teljesítmény-alapú, szimulációkon nyugvó mérnöki igazolásokat.

A megelőző tűzvédelem tehát napjainkban is újabb paradigmaváltás előtt áll. Az építőipar és a technológia gyors fejlődése olyan új kockázati tényezőket hozott magával, amelyekre a hagyományos, tapasztalati úton kialakított szabályzatok már nem képesek megnyugtató választ adni.

Az épületek tűzbiztonsága szempontjából a napjainkban széles körben elterjedt és alkalmazott mérnöki metodikánál átfogóbb biztonsági szintet nyújt a hálózattudományi alapokon nyugvó módszerek megfelelő alkalmazása. A módszer megalapozza az elvárt biztonsági szint progresszív elérésének, azaz a számítógéppel segített tervezés (Épületinformációs Modellezés - BIM), a számítógépes szimulációk rendszerben történő kezelésének és a performance-based műszaki megoldások alkalmazásainak lehetőségeit és kereteit. [31]

Szükségessé válik tehát egy új, innovatív mérnöki szemlélet, amely többek között a BIM alapú tervezés tűzvédelmi szakterületre történő adaptálását, az OTSZ szerinti követelményekhez illeszkedő algoritmikus tervezési metodika kidolgozását, továbbá a számítógépes szoftverek által szimulált modellek újszerű, innovatív mérnöki módszerekkel történő megvalósítását, és azok eredményeinek validált, verifikált módon történő integrálását teszi szükségessé a komplex tűzvédelmi koncepcióban. [32]

3. KÖVETKEZTETÉS

A hazai tűzrendészet fejlődése hűen bizonyítja, hogy a társadalom biztonsága nem tartható fenn kizárólag a katasztrófákra adott utólagos válaszokkal. A mai modern katasztrófavédelmi és tűz megelőzési rendszer minden eleme – az építéshatósági engedélyezéstől a bonyolult mérnöki szimulációkig és a rendszeres hatósági ellenőrzésekig – közvetlenül azokból a történelmi tapasztalatokból táplálkozik, amelyek a fizikai struktúrák, az urbanisztika, a humán fegyelem és a hatósági kontroll egységében látták a társadalmi biztonság zálogát. A korábbi reaktív, „tűzoltó” szemléletet szükségszerűen váltotta fel egy proaktív, kockázatalapú mérnöki gondolkodás, amely a modern kor értékmegőrző és értékteremtő részévé emelte a tűzvédelmet.

Bár a hatályos OTSZ elméleti alapjaiban már megjelenik a kockázatalapú megközelítés (például a kockázati osztályba sorolás és a funkcionális elvárások szintjén), ez a rendszer jelenlegi formájában lineáris és merev. A valódi kihívást az jelenti, hogyan emelhető át ez a részleges kockázati szemlélet egy olyan általánosítható, rendszerszintű keretrendszerbe, amely egyaránt alkalmas az egyszerűbb struktúrák kezelésére, valamint a rendkívül összetett, bonyolult csomópontokkal rendelkező rendszerek specializált leírására.

Az összetett infrastruktúrák (például intelligens felhőkarcolók vagy gigantikus logisztikai központok) esetében a hagyományos, preskriptív normák és a TvMI-k analógiái nem alkalmazhatóak hatékonyan. Ezen a ponton válik elengedhetlenné a tiszta teljesítményalapú tervezés, amely nem előre rögzített sablonokból dolgozik, hanem az adott létesítmény egyedi fizikai, áramlástan és emberi tényezőit modellezi le.

A hazai mérnöki gyakorlat legnagyobb gátja jelenleg az, hogy a gyors ütemben zajló technológiai fejlődésre valós időben reagálni tudó tűzvédelem jogszabályi és hatósági szabályozása egyelőre nem megoldott. Nem létezik olyan egységes, validált protokoll, amely alapján a katasztrófavédelmi hatóság objektíven és megnyugtatóan elbírálná a tiszta szimulációkon alapuló egyenértékűségi igazolásokat. Ebből adódóan a technológia fejlődésére és környezeti változásokra válaszul szükséges egy olyan módszertani és szabályozási javaslatcsomag kidolgozása, amely zsinórmértéket és irányt mutat a jövőbeli kodifikációs folyamatokhoz.

4. IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Szent István Király Dekrétomainak Második Könyve, 8. fejezet hogy vasárnap mindenki templomba járjon [Online]. Elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=03800008.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei> (2026.08.31.)
- [2] Szent István Király Dekrétomainak Második Könyve 30. fejezet a gyújtogatásokról [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1956_13_tvr_3135061 (2026.08.31.)
- [3] Berki I. „A magyar tűzoltóság 150 éves története” Belügyi Szemle, pp. 11-29, 2020. 8. szám, DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.8.1> [Online]. Elérhetőség: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/article/view/692/694> (2026.08.31.)
- [4] Hadnagy I. „A’ tűz gyulladásának el távoztattása, avagy adalékok a tűz körüli szabályozott eljárási rend kialakulásának, valamint a helyhatósági tűzszabályrendeletek, és a tűzvédelmet szabályzó állami rendeletek megszületésének történetéhez” Tűzoltó Múzeum évkönyve, pp. 4-62, IX. Tűzoltó Múzeum, Budapest 2008. [Online]. Elérhetőség: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_TUZO_Evk_09/?pg=5&layout=s (2026.08.31.)
- [5] Berki I. „A tűzjelzés magyarországi fejlődéstörténete” Polgári Védelmi Szemle XVIII. pp. 61-71., 2026. [Online]. Elérhetőség: https://mpvsz.hu/pv_szemlek/pvszemle2026/index.html (2026.08.31.)
- [6] Scholtz E. I., Bleszity J., Berki I., Restás Á. „A Szatmárnémeti tűzoltóság története az Osztrák–Magyar Monarchia és Románia tűzoltóságának fejlődéstörténetébe ágyazva” Védelem Tudomány a Katasztrófavédelem Online Szakmai, tudományos folyóirata, pp 1-14. 2026. 1. szám, DOI: <https://doi.org/10.61790/vt.2026.22136> [Online]. Elérhetőség: <https://ojs.mtak.hu/index.php/vedelemtudomany/article/view/22136/18440> (2026. 08.31.)
- [7] II. József 1788. június 26-án kiadott tűzrendészeti pátense [Online]. Elérhetőség: https://firestopkft.hu/Doc/OTSZ/II._Jozsef_1788._junius_26-an_kiadott_Orszagos_tuzoltalmi_intezkedes_-_Tuzrendeszeti_Patens.pdf (2026.08.31.)
- [8] Berki I. „A hivatásos magyar tűzoltóság 150 éves története” Védelem Tudomány a Katasztrófavédelem Online Szakmai, tudományos folyóirata, pp. 197-222., 2021. 4. szám, [Online]. Elérhetőség: <https://ojs.mtak.hu/index.php/vedelemtudomany/article/view/13717> (2026.08.31.)
- [9] Gál L. „Tűzrendészet Magyarországon 1870-től napjainkig I.– 1870-1945.” Katasztrófavédelmi Szemle, pp. 5-8, 2013. 1. szám, [Online]. Elérhetőség: <https://vedelem.hu/letoltes/ujsag/v201301.pdf> (2026.08.31.)
- [10] A m. kir. belügyminiszter 1925. évi 230.000. számú körrendelete, a tűzrendészetről alkotott 53.888/1888. B. M. számú rendelet kiegészítéséről, módosításáról és végrehajtásáról, Magyarországi Rendeletek Tára 1867-1956, Rendeletek Tára 1925, pp. 333-343. [Online]. Elérhetőség: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1925/?pg=10&layout=s (2026.08.31.)
- [11] A 1936. évi X. törvény a tűzrendészet fejlesztéséről [Online]. Elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=93600010.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D41> (2026.08.31.)

- [12] Dr. Hadnagy I. „Magyarország első tűzrendészeti törvénye megszületésének körülményei, legfőbb előírásai, jelentősége” Védelem Online 2006. [Online]. Elérhetőség: <https://vedelem.hu/letoltes/anyagok/631-magyarorszag-elso-tuzrendeszeti-torvenye-megszuletesenek-korulmenyei-legfobb-eloirasai-jelentosege.pdf> (2026.08.31.)
- [13] A m. kir. belügyminiszter 1936. évi 180.000. számú rendelete [Online]. Elérhetőség: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1936/?pg=868&layout=s (2026.08.31.)
- [14] Az Ideiglenes Nemzeti Kormány a tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10280/1945. (XI.13.) számú ME rendelete [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1945_10280_me_rendelet_1085543 (2026.08.31.)
- [15] A 271000/1946. (VII. 26.) számú BM rendelet a tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10280/1945. ME rendelet végrehajtása tárgyában [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1946_271000_bm_rendelet_3714602 (2026.08.31.)
- [16] Berki I. „A magyar tűzoltóság szocialista típusú átszervezése” Védelem Tudomány a Katasztrófavédelem Online Szakmai, tudományos folyóirata, pp. 182-197. 2023. 1. szám [Online]. Elérhetőség: https://real.mtak.hu/215517/1/Berki_Imre_A_magyar_tuzoltosag_szocialista_tipusu_atservezese.pdf (2026.08.31.)
- [17] Az 1956. évi 13. számú törvényerejű rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetéről [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1956_13_tvr_3135061 (2026.08.31.)
- [18] A 30/1956. (IX. 8.) MT rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetéről [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1956_30_mt_rendelet_6411994 (2026.08.31.)
- [19] A 4/1957. (XI. 19.) BM rendelet a tűzrendészetéről, [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1957_4_bm_rendelet_2964276 (2026.08.31.)
- [20] Az 1973. évi 13. törvényerejű rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1973_13_tvr_4199000 (2026.08.31.)
- [21] A 4/1974. (VIII. 1.) BM rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról [Online]. Elérhetőség: [https://firestopkft.hu/Doc/OTSZ/4_1974._\(VIII.1.\)_BM_rendelet_a_tuz_elleni_vedekeszrol_es_a_tuzoltosagrol.pdf](https://firestopkft.hu/Doc/OTSZ/4_1974._(VIII.1.)_BM_rendelet_a_tuz_elleni_vedekeszrol_es_a_tuzoltosagrol.pdf) (2026.08.31.)
- [22] A 3/1980. (VIII. 30.) BM rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1980_3_bm_rendelet_6241624 (2026.08.31.)
- [23] A 4/1980. (XI. 25.) BM az Országos Tűzvédelmi Szabályzat kiadásáról [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1980_4_bm_rendelet_5071526 (2026.08.31.)
- [24] Az 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról [Online]. Elérhetőség: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600031.TV> (2026.08.31.)
- [25] A 35/1996. (XII. 29.) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1996_35_bm_rendelet_4008977 (2026.08.31.)

- [26] A 36/1997. (VI. 4.) BM rendelet a tűzvédelmi szakértői és igazságügyi szakértői tevékenység szabályairól [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1997_36_bm_rendelet_4766728 (2026.08.31.)
- [27] A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény [Online]. Elérhetőség: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900074.TV> (2026.08.31.)
- [28] Muhoray Á. „A katasztrófavédelem hivatásos és civil ágának fejlődése, feladatai a védelmi igazgatásban” Védelem Tudomány a Katasztrófavédelem Online Szakmai, tudományos folyóirata, pp. 59-71. [Online]. Elérhetőség: <https://vedelem.hu/letoltes/anyagok/892-a-katasztrofavedelem-hivatasos-es-civil-aganak-fejlodes-e-feladatai-a-vedelmi-igazgatasban.pdf> (2026.08.31.)
- [29] A 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról [Online]. Elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100128.tv> (2026.08.31.)
- [30] Az 54/2014. (XII. 5.) BM rendelettel hatályba léptetett Országos Tűzvédelmi Szabályzat [Online]. Elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400054.bm> (2026.08.31.)
- [31] Érces G., Vass Gy., Ambrusz J. „Épületek károsító hatásokkal szemben rezilienciájának jellemzői” Polgári Védelmi Szemle DAREnet Projekt Különszám pp. 117-130, 2023 [Online]. Elérhetőség: https://kvi.uni-nke.hu/document/kvi-uni-nke-hu/Összerakott%20PV%20Szemle%20cikkek_02_24_Szerkesztett.pdf#page=117 (2026.08.31.)
- [32] Érces G. „A BIM és a tűzvédelem II. rész” Védelem Tudomány a Katasztrófavédelem Online Szakmai, tudományos folyóirata, pp. 1-18., 2020. 2. szám [Online]. Elérhetőség: <https://ojs.mtak.hu/index.php/vedelemtudomany/article/view/13396/10811> (2026.08.31.)